

אגף תכנים, תוכניות,
הכשרה והשתלמויות

אמרו את זה קודם

הידברות בראי התרבות

היהודית ישראלית

מותאם לחמ"ד

מטרות

- להכיר מקורות שונים בתרבות היהודית-ישראלית העוסקים בנושאי מחלוקת והידברות.
- להביא למודעות בני הנוער את מקומן וערכן של מחלוקת ושל הידברות כדרך ללבן ולפתור בעיות בחברה פלורליסטית.

עזרים

- שלטים קטנים לכל קבוצה עם נושא הפעילות שלה.
- קטעי מקורות לעיון - מובאים בסוף ההפעלה.

מהלך ההפעלה

שלב א' - קבוצתי

המשתתפים יחולקו לקבוצות. כל קבוצה תקבל לעיון קטעי מקורות העוסקים באחד מהנושאים הבאים:

1. "מחלוקת - זה טוב או רע?"

2. "היחס אל היריב"

3. "מותר ואסור בתנאי מחלוקת"

כל משתתף יעיין בקטעים שקיבלה קבוצתו ויבחר לעסוק בקטע שמעורר בו עניין.

הקבוצה תדון בקטעים שקראו חבריה, בעזרת השאלות הבאות:

קבוצה מס' 1: א. מה ניתן ללמוד מן הקטעים שלפניכם על המחלוקת ותרומתה להפצתן של אמיתות?
ב. מה דעתכם בנושא? נמקו!

קבוצה מס' 2: א. איזה ערך יש למתן במה ליריב - על פי הקטעים שלפניכם?
ב. מה דעתכם בנושא? נמקו!

קבוצה מס' 3: א. מה מותר ומה אסור בתנאי מחלוקת - על פי הקטעים שלפניכם?
ב. מה דעתכם בנושא? נמקו!

הערה: אם חברי כל קבוצה אינם מגיעים לדעה מוסכמת לגבי שאלה ב', חשוב להביא את הדעות השונות.

כמו גרעין

על ידי המחלוקת שחולקים על האדם, עושים לך טובה, כי על ידי זה אתה יכול לגדול ולצמוח. כמו שנוטעים גרעין בארץ - אם היתה כל הארץ הדוקה יחד, לא היה אפשר שיגדל ויצמח מהגרעין אילן, ובהכרח שתחלק הארץ קצת, כדי שיהיה מקום לאילן להתגדל. כמו כן על ידי המחלוקת שחולקים, על ידי זה נותנים לך מקום להתגדל ולצמוח.

מדברי ר' נחמן מברסלב

מהי מחלוקת לשם שמים

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים" - ואני שמעתי פירוש "סופה" - תכליתה המבוקש מעניינה. והמחלוקת שהיא לשם שמים: התכלית והסוף המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת. וזה יתקיים, כמו שאומרים "בתוך הוויכוח יתברר האמת", כמו שנתבאר במחלוקת הלל ושמאי שהלכה כבית הלל. והמחלוקת שאינה לשם שמים: תכלית הנרצה בה היא בקשת השררה ואהבת הניצוח. וזה הסוף אינו מתקיים, כמו שמצינו במחלוקת קורח ועדתו שהתכלית וסוף כוונתם הייתה בקשת הכבוד והשררה והיו להיפך.

מתוך: פירוש רבנו עובדיה מברטנורה למשנה אבות ה', י"ז

אלו ואלו דברי אלהים חיים

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנזכרין ועלובין [צנועים] היו. ושזכרין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

תלמוד בבלי, עירובין יג ע"ב

קטעי
מקורות
לקבוצה
מס' 1:
המחלוקת
ותרומתה
להפצתן
של
אמיתות

אלו ואלו דברי אלהים חיים

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין [צנועים] היו. ושונים דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

תלמוד בבלי, עירובין יג ע"ב

כשאני רואה מתנגד

חילוקי הדעות בין ברל וז'בוטינסקי הקיפו את כל שטחי הפעילות הציונית: הגנה, טרור, התיישבות ועלייה. כאשר ניסו לנסח את עמדותיהם בכתב, התברר שהפער רחב ביותר. לקראת סיום השיחה הפטיר ז'בוטינסקי: "אני עצוב מאוד מדבריך. רואה אני שאין אתה מחשיב אותנו כלל... אתה רוצה בי אישית, שאהיה בתוך התנועה הציונית, אתה רוצה בנו רק כדי להיפטר מן 'הערך המפריע' שלנו". ברל הסביר לז'בוטינסקי את יחסו ליריבים פוליטיים: "כשאני רואה מתנגד, רוצה אני לדעת מדוע הוא מתנגד - ואף על פי שאני בוטח בדרך כלל בצדקת דרכי, הריני נוטה להניח, כי איזה פגם שיש בי ובתנועתי הוא שמזין ומפרנס את המתנגד - אתם קיימים בגלל איזה פחת שיש בנו".

מתוך: אניטה שפירא, "ברל", חלק ב', עם עובד, 1981, עמ' 590

עיקר השלום

ועיקר השלום הוא לחבר שני הפכים ואל יבהילך רעיונך אם אתה רואה איש אחד שהוא ההפך הגמור מדעתך וידמה לך שאי אפשר בשום אופן להחזיק עמו בשלום... אדרבא, זה עיקר שלמות השלום להשתדל שיהיה שלום בין הפכים.

מדברי ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, חלק א'

מחלוקת לשם שמים

כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי; ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קורח וכל עדתו.

משנה אבות ה', י"ז

עוון המחלוקת

עוון המחלוקת - הוא אפילו חולק על אדם השווה לו במעלה, וכל שכן אם הוא רבו, בוודאי גדול עונו ונכפלה רעתו, כי דרך בעלי המחלוקת לבזות את הצד שנגדם.

החפץ חיים - על פי חיבורו "שמירת הלשון"

האגרוף המשכנע

הגדיל לעשות מכולם הסופר יהושע בר-יוסף*, שכתב במדורו "הרהור שני" ב"מעריב" על "האגרוף המשכנע": עם חי במחשבתו ובדמיונו, מן ההכרח ומדרך הטבע שיתפלג לזרמים ומפלגות. תמיד ידענו לתחום תחום הגיוני ותרבותי בהסברת דעותינו לבר-הפולוגתא (...) בלשון ובעט ובכוח הדמיון והשכל, ואפילו שיקרנו לשם שמים (...) הכל עד לאגרוף. כאן היה הגבול המקודש שאדם בעל תרבות אינו עובר אותו בשום פנים ואופן. ידענו כי רק מי שאין לו מה לומר בפה ובעט - מתחיל לדבר באגרוף. האגרוף אינו מסוגל להצליח במקום שהלשון והעט נכשלו, כי הניואנסטים שבו מוגבלים מאוד. הוא גם פרימיטיבי מדי להכרתנו המפותחת. הוא יכול לכל היותר להקיז מעט דם או לשבר צלע, אבל אין בכוחו להתחרות עם חריפות הלשון של ריפתין או בנטוב.

מתוך: כרמית גיא, "מסע ליד-חנה", עם עובד, 1992, עמ' 125

* תגובתו של הסופר בר יוסף באה על רקע סערת רגשות אלימה בין חברי קיבוץ "יד חנה" לחברי אחרים ובינם לבין עצמם סביב ויכוח אידיאולוגי.

קטעי
מקורות
לקבוצה
מס' 3:
מותר
ואסור
בתנאי
המחלוקת

הקומה החמישית

לחדש מעשי בראשית
באנו יחד אל ארץ מולדת.
אך עלינו לקומה החמישית
ואיננו יכולים לרדת.

זה אל זה צועקים אנו צעק רם,
באותה הקומה המקוללת:
"אתה הוא! אתה לקחת הסלם,
אתה הגפת את הדלת..."

ובחוץ מטפסים מכבי-האש
ובוקה ומבוקה וקצף.
וזרים צוחקים, שואלים: מה יש?
ורואים הצגה אין-כסף.

ורייבנו עולה וגובר להשחית
ורפה לא ירפה כזית.
וברחוב צועקים שקומה חמישית
מסכנת את כל הבית...

ובחוץ מחכים מעשי בראשית
ותקופה הרת מולדת.
ועם רב מסביב זרועותיו מושיט
והעת – היא אינה עומדת.
אך אנחנו יושבים בקומה חמישית
ואיננו יכולים,
ואיננו יכולים,
איננו יכולים לרדת!

מתוך: נתן אלתרמן, "הטור השביעי", (תרצ"ט-תש"ד), הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ג

קטעי
מקורות
לקבוצה
מס' 3:
מותר
ואסור
בתנאי
המחלוקת

שלב ב' - במליאה

נציג של כל קבוצה ידווח על הנושא שקבוצתו עסקה בו ועל הדעות שעלו במהלך הדיון.

שאלות לדיון:

- אילו עקרונות העולים מן הקטעים מתאימים, לדעתכם, לחברה שאנו חיים בה? נמקו!
- על אילו רעיונות או עקרונות העולים מן הקטעים הייתם ממליצים כחלק מתהליך של הידברות? נמקו!
- איזו התנהגות הייתם מוכנים לאמץ כלפי אנשים שאתם חולקים עליהם אידיאולוגית?
- אנו שומעים על יוזמות כאלה ואחרות למפגשי הידברות יזומים במטרה למנוע קרע בעם.
 - א. מהו יחסכם למפגשים אלה?
 - ב. האם אתם מייחסים להם חשיבות? פרטו.
 - ג. האם הייתם מוכנים להשתתף במפגשים מסוג זה? נמקו.